

Kolektivní dům ve Zlíně

akad. arch. Jiří Svoboda

Školitel: Prof. ing. arch. Helena Zemánková, Csc.

Ústav rekonstrukcí památek

Předkládaný příspěvek dokumentuje část historie zlínského Kolektivního domu z období, kdy z místnosti pro společenské stravování je vytvořeno veřejné restaurační stravování a kdy budova ztrácí svoje původní poslání. Je předpokládána součástí vznikající doktorské práce, která se zabývá působením architekta Jiřího Voženíka ve Zlíně.

1. Pozdější úpravy a současný stav

Dne 27.5.1965 se konala schůze odboru výstavby MěstNV (městského národního výboru – magistrát města), aby projednala stížnost obč.výboru čís.14 (občanský výbor – samostatná správní organizace občanů a obyvatel stanovené části města, ulice, domu) na provoz restaurace v Kolektivním domě č.p. 3778 v ul. Osvoboditelů.“ *Z podnětu stížnosti obč.výboru č.14 a oznámení OHES ze dne 24.11.1964 bylo provedeno jednání dne 15.12.1964, při němž byly zjištěny tyto nedostatky a závady v provozu Restaurace v Kolektivním domě. Rozhodnutím odboru výstavby MěstNV ze dne 18.12.1964. . . bylo přikázáno RaJ (socialistický podnik stravování s názvem Restaurace a Jídelny) odstranění zjištěných závad. K tomuto rozhodnutí podal obč. výbor č.14 připomínky (označené jako odvolání) ze dne 2.1.1965.“ Takže už koncem roku 1964 neplní Kolektivní dům poslání, pro které byl vystavěn. Jídelna v přízemí slouží pravděpodobně už delší dobu široké veřejnosti, což se neslučuje s původním záměrem. Pouze z výčtu fakt a doslechu se můžeme domnívat, že stravovací prostory v přízemí vyžadovaly odbornou správu, která se jim dostala formou vedení podniku restauračního stravování. A protože postupně došlo k odlivu vlastních strážníků, reagoval podnik RaJ přirozeně na tuto skutečnost tím, že prostory zpřístupnil široké veřejnosti, čímž se z původní jídelny obyvatel domu stala postupně hospoda. Sociální zařízení v přízemí přes chodbu, které bylo určeno původně jako zázemí pro klubovny a další společenské aktivity, začalo sloužit jako veřejné záchodky pro tuto restauraci. Chodba ve východní části přízemí, ve které se zmíněné záchodky nacházejí, a která původně sloužila jako propojovací komunikace k jeslím a mateřské škole a ke klubovnám a společenským místnostem, byla předělena zdí – tedy zazděna, aby se veřejnosti znemožnil přístup do těchto prostor a tyto byly naopak využity rozrůstající se městskou školkou. A tak už po třinácti letech je z původního Kolektivního domu jen název. Stává se z něj „Devítipodlažní nájemný dům“ s mnoha byty ve státní správě a s malými kuchyňkami pro běžný život nedostačujícími, se zapáchající hospodou v severním přízemí a z druhé strany s městskou mateřskou školou a jeslemi. Architekt měl dobrý úmysl ale pravděpodobně netušil, že státní správa přejde co nevidět do rukou lidu a ten nechá věci plynout vlastním směrem.*

Nájemníci Kolektivního domu ráno snídali velmi spoře a poté, co umístili své ratolesti do místního zařízení odspěchali do výrobního procesu znárodněné továrny. Tam se stravovali celý den v kantýnách a po pracovní době už nezbyval čas ani chuť na původně plánované společenské hry, vzdělávání, přednášky a kolektivní zábavu, protože v práci dělali přesčas, trhali rekordy, úderničili a účastnili se různých stranických aktivů, aby přerostli zahrňující západní kapitalistický společenský systém.

Tento chaos pohřbil mnoho dozrávajících sociálních programů a pokrokových myšlenek.

Přestože se účastníci zmíněné schůze v květnu 1965 shodli na tom, „že nynější provoz restaurace neodpovídá původnímu záměru, podle něhož měl být Kolektivní dům novou formou bydlení, kde stravování mělo být zajištěno společnou kuchyní a místnosti restaurace měly mít povahu společenských místností“ ,tak „dnešní veřejný provoz je ve značném rozsahu a nezbytně přináší sebou potíže, které je nutno trpělivě řešit, poněvadž restaurace svým moderním vybavením patří mezi přední podniky tohoto druhu v našem městě. . . .na druhé straně není v souladu tento restaurační provoz s požadavky na dobré a klidné bydlení, přináší další nepříznivé jevy (chování hostů, zvláště mládeže a podobně). . . a dále čteme zajímavou připomínku „ s. dr. Boháček připomíná svůj návrh, aby zde byla zřízena školní stravovna, případně vysokoškolská menza. Tím by se místnosti využily a odstranily by se dosavadní potíže a závady“ .

Problémy s restaurací a jejím zázemím se táhly dlouhé čtyři roky, kdy je finálně pomohl vyřešit až sám autor Kolektivního domu, architekt Jiří Voženílek, který nezávisle na prohlášení soudruha doktora Boháčka dospěl k témuž.

Dne 28.5.1968, tedy v době, kdy se věci opět začaly řešit, píše žádost o povolení stavebních úprav tehdejší podnikový ředitel Restaurací a Jídelen, pan Josef Světlík, panu profesorovi Voženílkovi na Útvar hlavního architekta hlavního města Prahy, jehož byl pan architekt ředitelem. Uvádí zamítavé stanovisko tehdejšího hlavního architekta Zikmunda, a také jeho doporučení obrátit se s celou kausou na autora. Pan architekt, tehdy už i profesor architektury ČVUT v Praze, ve své odpovědi nesouhlasí se stavebními změnami a doporučuje „ aby se využívání jídelny vrátilo pokud možno k původnímu pojetí a bylo určeno vyhrazenému okruhu strávníků, nejlépe jako menza pro studenty“ . A tak se také stalo. Jednání dislokační komise přidělilo Restauracím a Jídelnám jiné prostory a studenti tehdejší gottwaldovské Technologické fakulty VUT v Brně opouštějí nereprezentativní jídelnu v restauraci Monako a stěhují se do „ sálu menzy Kolektivního domu“, který je používán až do roku 2000, kdy nově vzniknuvší Univerzita Tomáše Bati otevírá menzu novou v areálu bývalých škol, tedy nedaleko odtud.

Sál zeje prázdnotou a až po třech letech za přísného dohledu památkářů prochází konverzí na „ *Kulturní institut Zlín – Alternativa*“, ve kterém se pořádají různorodé kulturní akce komorního charakteru.

Vlastní sál byl kompletně zrekonstruován včetně elektroinstalace a podlah a původní technické vybavení bylo zachováno v souladu se statutem památkově chráněné budovy, za kterou byl Kolektivní dům mezi časem prohlášen. Do prostoru bývalé výdejny jídel bylo vestavěno skromné zázemí pro účinkující a personál a decentní občerstvení s mobilním barovým pultem. Proti vstupu byla vložena lehká příčka, která uzavírá pohled do sálu a vytváří prostor pro informace o kulturním dění nejen v Alternativě.

Opačná stana příčky vytváří prostor pro multimediální projekce anebo podium. Toto řešení bylo navedeno potřebou zakrýt vertikální potrubí vedeno necitlivě vně speciálně konstruovaných sloupů k tomu určených, k čemuž došlo při postupných opravách v průběhu sedmdesátých let. Do tohoto období se datuje první výměna oken. Další, společně s nevhodně voleným hlavním vstupem bez původního zádveří, proběhla v devadesátých letech opět necitlivě za dřevěná eurookna s odlišnou šířkou ráků.

Zajímavostí posledního zásahu z roku 2003 je uvedení haly do podoby v jaké byla původně autorem navržena, ale z neznámých důvodů nerealizovaná. Hala má zvýšenou úroveň, z které se pak vchází po stranách do společenských prostor dnešního institutu anebo přímo do domu. Postranní prostory, kde jsou nalevo umístěny schránky obyvatel a napravo kdysi bývalo okénko šatny, byly vybaveny kovovým tyčovým zábradlím, tak typickým pro porevoluční dobu. Původním záměrem autora bylo vyzdít zábradlí a osadit je kovovým madlem, jak je tomu mezi suterénem a přízemím obytné části. Zde je s teracovým povrchem, v hale je obloženo travertinem.

Kolektivní dům po úspěšné rekonstrukci vstupní haly a společenských prostor dostal své původní monumentality a novým programem v přízemí důstojného oživení a náplně.